

ITINERARI GUIAT PEL NUCLI HISTÒRIC DE CALDES (PATRIMONI ARQUITECTÒNIC, ARQUEOLÒGIC I MONUMENTAL)

A càrrec de Ramon Bruguera, historiador

Organitzen:

Ajuntament de
Caldes d'Estrac

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

EUROPA, UN PATRIMONI COMÚ

EL NAIXEMENT DE CALDES

Tenim coneixement escrit de la fundació de la vila antiga de Caldes d'Estrac, l'any 1219, a partir de la donació de la propietària, la senyora Guilleuma de Castellvell i el seu fill Guillem de Montcada –senyors del castell de Mataró–, del turó i unes terres per a la fundació d'un hospital o asil de pobres. En Pere Grony, soldat d'una orde militar-religiosa, va ser el seu prior i va dirigir l'hospital i la petita comunitat de veïns durant deu anys. A dalt del turó, a la vila antiga, hi ha dues torres de guaita i defensa des d'on els habitants del petit nucli vigilaven les seves platges i es defensaven dels atacs dels corsaris.

Comencem l'itinerari al safareig, a la cruïlla de la Riera amb el carrer de l'Església. Aquest carrer vertebrava molts edificis singulars de la història del nostre poble i va esdevenir un nexa d'unió entre la vila vella o "dalt de Caldes", al voltant del carrer Major, i la vila nova o barri de pescadors, al voltant del carrer de Mar (ara Sant Pere).

1.- EL SAFAREIG D'AIGUA CALENTA

Construït a mitjans del segle XIX, és a la Riera, just a l'inici del carrer de l'Església. Era lloc de trobada per a les dones del poble, que els tocava fer la feina dura de rentar la roba traginant-la des de casa en cossis, esforç que s'oblidava, un cop al safareig, tot compartint bugada i converses les unes amb les altres. A més, amb l'aigua calenta, en els hiverns de fortes glaçades, les mans ho agraien i la roba quedava més blanca.

Ara pugem per la Riera fins als Banys Termals. A la part posterior trobarem la font.

2.- LA FONT DELS BANYS TERMALS

L'aflorament de l'aigua, antigament de forma natural i actualment en una font d'on l'aigua brolla a una temperatura entre 37,9 i 38,8°C, pertany a la categoria de les aigües mesotermals. Amb la concentració d'elements minerals, l'aigua de Caldes és hipotònica i de mineralització mitjana. És a més radioactiva, cloruroradosòdica i bicarbonatada.

Tornem a la Riera i voltem l'Ajuntament deixant-lo a mà esquerra. Abans d'iniciar la pujada cap a l'Església trobem, a la dreta, una capella.

3.- LA CAPELLA DEL REMEI

Antiga ermita on segons la llegenda va ser trobada la Verge del Remei, patrona de la nostra vila, en una cova situada a sota la capella, per dos bous del vaquer de "Can Simó", després "Can Busquets". La imatge de la Verge no és l'original, que va desaparèixer durant la guerra civil, sinó una rèplica. Avui en dia,

aquest és encara un lloc de molta devoció per als caldens. Comencem a pujar pel carrer de l'Església.

4.- CAN GILI (Casa Bellavista)

Troblem una gran masia baixmedieval, Can Gili, coneguda popularment amb el nom de Casa Bellavista, reformada l'any 1922 a manera noucentista. Va ser posteriorment seminari marista. Més tard escola parroquial i, darrerament, i fins avui, residència de la tercera edat. Cal destacar la gàrgola de la paret exterior, a prop de l'església, que podia procedir del mas original.

5.- L'ESGLÉSIA PARROQUIAL

El que ara és l'església parroquial de Caldes ha conegut tres moments en la història: El primer edifici, un convent hospital creat el 1219, va ser regit per Pere Grony, tal i com hem esmentat al començament de l'itinerari. Un nou edifici s'inaugurà el 1557, i d'uns anys després (1565) es té constància dels primers llibres de registre parroquial (ara perduts). Va ser reformat l'any 1603.

L'edifici actual és fruit d'un llarg procés, iniciat el 1805, finalitzat el 1830 i posteriorment ampliat el 1868. Va ser reformat, l'any 1942, acabada la Guerra Civil. L'any 2005, després de celebrar el segon centenari, es van inaugurar les obres de la nova coberta i restauració de façanes.

Annex a l'església, trobem l'edifici de la rectoria, on durant força anys es va ubicar el cine parroquial.

6.- CAN MILANS

Passada l'església, veiem al fons la casa pairal de Can Milans, que data del segle XVI, encara que en un finestral consta la data de 1627. És un edifici de dues plantes, amb elements gòtics. Al segle XVIII li fou afegida una planta, on s'hi disposà un matacà per defensar el portal. Els excursionistes de finals del segle XIX la definien d'aquesta manera: "Lo rodó portal de llargas dovellas demunt la bella finestra d'artístich lllindar, coronada la part superior del frontis per una ferma lladronera y una doble teulada de llargas vessants." El 1991 l'edifici va ser remodelat i actualment allotja la biblioteca pública del mateix nom.

7.- CA "LA REGINA"

Casa originària del segle XV o XVI, que conserva una finestra ornamentada amb detalls d'imatgeria i una torre de defensa quadrada que protegia l'entrada del poble.

8.- LA CAPELLETA DEL SANT CRIST

Més amunt, girant a l'esquerra per la baixada de l'Església, trobem la Capelleta del Sant Crist, bella construcció mediterrània de gran devoció per als veïns. Segons Salarich fou construïda el 1833.

9.- LA CASA DEL REI

Uns metres més amunt, a la dreta, trobem la casa número 5, popularment anomenada "casa del Rei". Hi ha constància escrita que el rei Jaume II va signar documents a Caldes l'any 1312, i que la seva esposa Maria hi passava temporades prenent els banys. Més tard, l'any 1395 i en el Decret del rei Joan II a favor dels banys de Caldes, apareix l'expressió "cambra del Rei".

10.- LA TORRE VERDA

Situada a l'esquerra del tram final de la baixada de l'Església, hi trobem la "Torre verda", també anomenada "Torre de les hores" pel color que aquesta protecció vegetal li dona. Arran dels atacs del pirata berber, que van sovintejar sobretot durant els segles XVI -XVIII, a les costes del Maresme s'hi bastiren torres de defensa. De la torre de guàrdia ja se'n té constància l'any 1549, en un document que el batlle del poble adreça als consellers de Barcelona demanant llicència per tal d'instal·lar-hi taberna i fleca, a fi de generar ingressos per afrontar les despeses de reparació de la torre. Seguim avançant pel carrer Major, on trobarem una altra masia amb torre.

11.- TORRE D'EN BUSQUETS

Actualment, el conjunt de masia i torre de defensa es troba envoltat d'un gran jardí, però fins el 1940 els terrenys de Can Busquets eren plens de vinyes. Una de les peculiaritats de la torre és que des del seu primer pis s'accedeix a una masia, unida a través d'un pont voladís. La primera notícia històrica que ens consta data del 25 de febrer de 1586, quan el Consell de Barcelona, del que depenia Caldes, autoritza Joan Busquets a construir una "torre rodona per poder-se defensar dels moros i altres enemics". Al lloc de la corona emmerletada hi ha una olivera de grans dimensions fàcilment visible des de qualsevol punt de Caldes, per això també es coneix com la "Torre de l'olivera de la pau". La seva història està estretament lligada a la llegenda de la Fàtima i en Busquets. Un fet curiós és que no fa massa anys era habitual veure-hi algun niu de cigonyes al capdamunt. La masia té el seu origen al segle XVIII, però va ser reformada al segle XIX, quan entre d'altres elements s'incorporaren les arcades del pis superior. La finca presenta dos accessos, un pel carrer Major i l'altre pel carrer de la Mercè.

Segons la llegenda, un camperol de Can Busquets -antigament conegut com Can Simó-, fou qui trobà la imatge de la Mare de Déu del Remei en època medieval.

12.- CAN BASTOS (Carrer Major, 31)

Casa unifamiliar de planta baixa i dos pisos datada l'any 1880. Juntament amb la casa colindant (a llevant), Can Cabanyes, ens trobem davant d'un dels millors exponents de l'arquitectura de composició neoclàssica deguda als mestres d'obres. El nom li prové del Dr. Bastos, conegut personatge de Caldes. Durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) va ser el domicili particular del cònsol francès a Barcelona, que tenia la seua diplomàtica a Can Coll, als afores del poble. En l'època del seu major esplendor, a la casa hi havia sis persones de servei.

13.- FONT DE LA PLAÇA DE SANT ANTONI

Font d'aigua potable, no termal. L'antiga font no té res a veure amb la que podem veure actualment, ja que era al costat d'un pou amb corriola per poder treure l'aigua amb un poal, i també tenia un petit abeurador. La font comunicava amb el pou i així l'aigua no es perdia.

14.- EL CARRER MAJOR I LA PLAÇA DE SANT ANTONI

El carrer Major i la plaça de Sant Antoni (antiga plaça de la Constitució) formen el nucli més antic i històric de Caldes, és per això que en aquesta mateixa plaça hi va haver el primer Ajuntament de Caldes d'Estrac. La gent que hi vivia eren pescadors, mariners o bé pagesos. L'any 1882, segons Joaquin Salarich, en aquestes terres s'hi produïen vins (hi

havia molta vinya), alguns cereals, llegums, garrofes, taronges i hortalisses. La indústria es reduïa únicament a la pesca, que realitzaven els homes, amb 18 barques a l'hivern i 20 a l'estiu, mentre que les dones es dedicaven a l'art de la blonda i les puntes de coixí.

15.- CAN SANS (Carrer Major, 38)

Les primeres dades que tenim de Can Sans arrenquen del segle XVI. El seu primer propietari va ser Baltasar Gerònima Viladomat. A la biblioteca de Can Sans s'hi conserven importants documents, entre d'altres, un cartulari escrit en llatí l'any 1574, un arbre genealògic del propi Baltasar i els seus descendents i un "capbreu" o apuntament d'un reconeixement de drets, del 15 de juny de 1685. En Baltasar Gerònima Viladomat no va conservar el cognom perquè la seva descendència va ser femenina, per tant el següent propietari va ser Joan Alsina, casat amb una de les filles, i després Joaquim Sans i Fontrodona, un important tractant de vins que va donar molt d'esplendor a la casa. Quan va morir, l'any 1889, el propietari que el va seguir va ser Alfredo Boada i Puig. Durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) va ser la seu de l'ambaixada de Costa Rica que, com moltes altres delegacions internacionals, s'havia desplaçat fugint dels bombardejos que patia Barcelona.

El 15 de febrer del 1951 compraven la casa el matrimoni Antonio Senyé i Pilar Pocino, que l'utilitzaven com a casa d'estiueig i celebracions; en l'actualitat el propietari és el seu fill, Antonio Senyé-Pocino.

A l'interior de la casa un element destacable és el menjador d'època, del segle XIX. També compta amb un gran celler, de pedra, que en origen estava adaptat per a l'entrada de carros.

16.- CAN BONIS (Carrer Major, 44)

Edifici de planta baixa i dos pisos. Entre la porta i la finestra hi ha un conjunt ceràmic policromat on podem veure la imatge de la Mare de Déu del Remei, patrona de Caldes. Bonis va estudiar amb Pablo Ruiz Picasso i va destacar per la seva pintura figurativa.

Ara iniciem el descens per les escales del Fondo i, tot seguit a la dreta, ens trobem amb el forn de calç.

17.- EL FORN DE CALÇ

Es tracta d'una meitat d'un forn de calç de planta circular de 3,40 m. de diàmetre interior i 4,50 m. d'alçària, adossat al talús entre la carretera i les escales, datat del segle XVII, època en que va deixar de funcionar. L'altra meitat va ser malmesa i destruïda en el moment de la construcció de les escales del Fondo (finals dels 60). L'Ajuntament de Caldes va apostar per salvaguardar aquest vestigi de l'era preindustrial com a primer pas en la recuperació d'elements arqueològics singulars. Al davant mateix, cap a llevant, s'hi pot veure el turó del Puig Castellar, amb la torre i el poblat dels Encantats, que pertanyen al terme d'Arenys de Mar.

Baixem per les escales del Fondo fins al carrer del Remei.

18.- EL CARRER DEL REMEI

En aquest petit carrer sense sortida hi vivien originàriament les famílies de pescadors. Després del carrer Major, va ser el segon carrer que es va construir, ja que a mida que van anar minvant les incursions àrabs, la gent del poble va anar agafant confiança i de mica en mica va anar baixant fins arribar gairebé arran de mar.

19.- L'HOTEL ESTRAC

Antic "Hotel Hispano-Alemán", construït a començaments del segle XX i regentat per la família Constanseu. Actualment és un edifici catalogat, que conserva la gran pèrgola i terrassa, que ofereix una bonica vista sobre la Riera. Des del Camí Ral, baixem les escales cap a la Riera per pujar a visitar el conjunt de cases del Carrer de la Santema.

20.- CARRER DE LA SANTEMA

Primer carrer de cases d'estiueig construïdes al voltant de 1900. Ara deixem la Fundació Palau a l'esquerra i iniciem la pujada a la Pèrgola del Parc Muntanyà.

21.- EL PARC MUNTANYÀ

Acabem l'itinerari en aquest Parc, concretament en aquesta pèrgola des d'on podem contemplar unes vistes fantàstiques de tot el nucli històric que acabem de visitar. Des de dalt del Montalt fins al mar, resseguint tot el poble situat a banda i banda de la Riera, acabem la nostra història i fins a una altra!